

4483

ЮРІЙ
КОСАЧ

ПОЕЗІЯ

~~12/17~~

ЮРІЙ КОСАЧ: ЧЕРЛЕНЬ

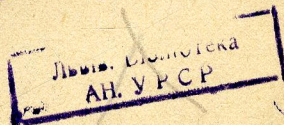

Окладинка й марка роботи
Святослава Гординського
Друкарня М. Гехта. Ти-
раж 1000 примірників.

Юрій Косач

ЧЕРЛЕНЬ

Поезії

„Ізмарагд“
Львів — 1935

U5(R=bu)5-65244

Памяті Миколи Хвильового.

НІЧ НАД ЗВІЗДАЛЕМ

ІЗ ПРОВІСНИХ СПІВІВ

Весна одна моя кохана
І я їй лицар іздавен,
Вона лиш знає полум'яна
Про смілі задуми поем.

Бо у прольоту до баляди
Так хочу, щоб на сконі дня
Чабан-отаман до бригади
Гукнув бадьоро: на коня!

Щоб гуркотом гармат дрижали
Пусті завулки й вулиці
І знов щоб заграви палали
На стятім ременем лиці!

РОМАНТИКА.

Тих днів вже дзвінкости не викувать,
Як весен не вернути тих,
Баских, що їх я так викликував,
Що їхній гук давно вже стих.

То там у далеч оддзвеніли
Дивізій рейди у запілля,
І ворог там оскаженілий,
Відходив серед куль похмілля.

То там затримував тачанки,
Бронпоїзду тривожний посвист,
І биті черленню світанки
Понад ланів вставали прошви.

Так не забудь походи лав,
Так не забудь мені про те,
Як кавалерія проходила
По берестейському шосе!

3 „ГОРОБИНІХ НОЧЕЙ“.

Недосталь нам нині волі,
Невтайки-біда,
Невзабарі воля в полі
Прибере лудан.

Гей Мармизо, милегире,
Панське потерча!
Це „пугу!“ тобі не шквирю
Пугачі кричать.

Гарди довбнями, келепом,
В чуті щетинять,
Випускає тирса степом
Соколину рать!

Чує Чута помсту люту.
Помсту призволя,
То кушнелиться за буту
Шляхті кровю шлях.

Рррубонуть, одрізати, вжарить,
Чвалувать, валить, губить —
В Жаботині на пожарі
Треба люльку закурить.

І насклесь, наодлів, наруч,
Шабеленки — клиння ран,
На сідлі кигиче налуч,
Жовтий кордован.

То кляшторів чорні куштри,
По замках — вали,
Хмизом Залізняк начустрив,
Гонта запалив.

Не цвите майран пахучий,
Не рясніє ряст,
Там де Швачка на онучі
Подере атлас.

Лебедин, Вільшана, Умань
Кармазинна путь —
Не весни тут ринуть струми —
Гайдамаки йдуть!

ПРОЛЬОГ ДО ПОЕМИ.

Лісно у нас... Як пустять крелі води,
Рясна на пастовнях золотиться латать,
Кривко Панас до ночі в лісі ходить
І бе з обрізу крижнів та утят.

І Олексій — оте хлопча чорняве,
Мій приятель, ботанік і чабан,
На провесні, як виженуться трави,
Шука кугу, красносталь, кукільван...

Мое Колодяжне, бунтарське невгомоне,
Де студінь пють колодязі із хмар,
Що біля них Макензена комонний
Ладнав коновязі і сідла авангард, —

Хіба забуть твої дзвінкі отави,
Шляхів на схід прозору, тиху синь,
Кришталь задуманих потоків і заплавин
І в шудрі клечані умаяні ліси?

Те круглячча, де хлопці вогнеокі
До ночі правлять, що вже тих лічма,
Що хутко вдарить шквирею в розтоки
Бадьорих яс і затягів сурма...

І ночі ті, розіскрені, червневі
Як срібні роси в місяці тремтять,
Коли спалахують цілунком коралеві
Красунь уста, як китяги багать.

Оттам на хуторі одним, де медом
Пахтить садок, як одцвітуть бузки,
Мій побратим, мій добрий бідний Федин,
Палкого серця розкидав бризки...

Там Кимлайчук з панцирника „Аврора“,
Там Куприйчук, мужицький командарм,
Мені недавно, сливе як учора,
Були Фальстафами у дзвоні повних чар.

Кубки ми розбивали недопиті
В гучних бенкетах і п'янке вино
Понад шляхи виплескували биті,
Щоб збагряніли загравами знов!

БАЛЛЯДА.

Радять круки опівночі
На розпутьях нечестивих,
Радять круки, браття ночі,
Де шукати їм поживи.

Перший крук:

Розітну крилом я обрій:
В полі, копитами збитім,
Лицарі лежать хоробрі
Опанчами лиш прикриті.

Очі їм клювати буду,
Бичувати тіло свіже,
Поки, панцирем закуте,
Не добуду серце хиже.

Другий Крук:

Нині в ринку гордий витязь
Бунтарам чинив розправу
І на чорних шибеницях
Горлом їх карав без права.

Хочу їхню кров червону
Пити, поки не зчорніла,
Поки мати не схоронить,
Скорбна мати сина тіло!

Третій Крук:

Не по мені ваші лети,
Трупів я клював досхочу,
І на витязів бенкети
Нині полетіти хочу.

Змовкнуть лиш літаврів криці
Серед тиші, щоб усяк чув,
Як заповідь чорну тричі
Гордим витязям закряду!

* * *

То з Ромодану шлях упав через могили
Крізь гадяцького замку древній вал,
То стрибунці тремтіли синьокрилі
Над тихим Пслом у сумерковий тал,

То Бесарабії шовкова неба синь
І дукачі на грудях молдаванок,
То на Дніпрі поромів голоси,
То Ялти смаглої важкий серпанок,

То знов недавно бачилось мені,
Коли пішли рікою долі криги —
Крізь Задесення млу на ранній провесні
У долину задивлений Чернігів.

ПАМ'ЯТИ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ.

Суворі очі. Чорна сукня.
Друкарня. Мітинг. „Рідний Край“. —
Як памятаю днів цих гук я,
Сімнадцятого перший май!

Той гай над Пслом, і дім у ньому,
Де плахти й Лесині шаблі
Мені ввижалися малому
Холодним Яром коліїв.

Було так лячно вечорами
Сидіти з Гоголем в їдальні,
Як декабрист глядів із рами
Мій прадід юнкер Драгоманів...

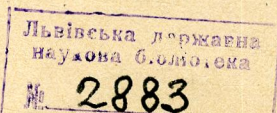
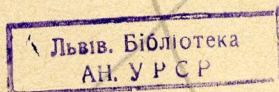
— Літа старі, літа шляхетські —
Через Волинь, з Парижа в Гадяч,
Це Бісмарк, Делекюз, Радецький,
Це Каракозов і Кибалчич...

Ця віршована третя весна
Не тому мені видалась ясна,
Що не випито келихи снаг,
Що кипучі бурштином не гаснуть.

Не тому, що у дні ці гулки
Дожидаю веселих я вістей
І співучіші стали гудки
На заводах мого передмістя —

А тому, що на цій провесні
Знов луна завмірає широко,
Як тоді, коли шлях засинів
У відталі 20-го року.

А тому, що так роси горять
На ячменях і вівсах шовкових,
Як тоді, коли синя зоря
Цілувала кінноті підкови.

Уст коралі, що ними ти париш,
Ятагани закривлені брів
Нестерпучі й солодкі, бояришне,
Полонянка душних теремів.

Може досі їм сниться по ночах
Кучерявий, статний отаман,
Може досі ще вихор шепоче
Про красу Астрахану — Мейран.

Там печуть степові суховії
І лункі диких вольниць пісні,
Так ще повно дуднінь у тобі їм,
Ув очах, що п'янки і скісні.

Та я знаю, що ти на кружганку
Не закрила б їх шовками вій,
Коли б я того мерзлого ранку
Кату голову клав у Москві!

ПРИМІТИВИ.

I.

Стало видно мов у день:
Звідусіль находить ясна злива,
А у зливі добрий час гряде,
Нам година мудра і щаслива.

Ось іде, іде у славі слав,
Із мечем, в киреї із ряднини
Дикий Ігор, хижий Святослав,
А за ними — вершників дружини.

II.

Дай, Дажбоже, добре літо нам,
Загинай гаям зелені вії,
Червені на лиця дай жонам
І на любощі левади шовковії.

Ладо, ладо, пахне сніг гречок,
До молодика сміються сині роси —
Не давай, Дажбоже, нам дочок,
Тільки хлопців, дужих і хороших!

III.

Не клене Перуна в злій годині,
Не кричить на слуг, жони не кличе,
Мал лежить в дубовій домовині —
Цур і пек тобі, недобрий князю — Сиче!

Та меди несіте за хлібами
Справим зараз тризну без догани:
Із конем, жоною та рабами
Уночі схороним на кургані.

IV.

Ой, біда у полі, ой біда,
Деж ти, Велесе лінивий, задивився?
Загубилася телиця молода,
Чорний бик від стада геть відбився.

Чабани, герлигами мерщій,
Заганяйте стадо у кошари,
Будуть бурі, громи і дощі,
Будуть бурі — гніваються хмари!

ОПІВНОЧІ.

Лунко кроки вміратимуть варт,
Десь на башті віконце засвітять
І вповзе шамшучи ізза ґрат
До алькови смарагдовий місяць.

А тоді на сорочці габу
Розірвуть блідомармурні руки
І на грона грудей упадуть
Дві коси — дві чорнезні гадюки.

Тоді змерклі агати очей
Божевіллям медузи чатують
І криваві уста розпече,
Що посміху повні отруї.

О, не знаний нікому той гріх,
Що лиш відає відьма проклята,
Таємниці не зрадить утіх,
Навіть катом на дибі розпята.

Шарудіє вуглами покій —
Кіт іскриться і порскає жаба,
Кличе місяць — смарагдовий змій
Нумо сестро на сабат, на сабат!...

* * *

Кавалерійськими атаками
Дудніли в серці марші мрій,
Коли цвіли у місті маками
Маніфестацій прапорі.

Зустрілись ми на розі вулиці
Такі погожі та ясні,
Здавалось — овиди розкулися
І засміялися весні!

Там при цегляному заводі,
Де пруживсь бунтом тиск рамен,
Ішла у стрічці пурпуровій
Моя наречена — Кармен!

ДРУГОМУ ВІКНУ ПЯТНАЦЯТКИ.

Із вязничної лірики.

У бруднім подвірі клаптик сині
Пе з калюжі волошкову рань,
Чом так дуже забаглося нині
Малинового вина світань?

Тай недобрі ж вартового кроки
І штики зубаті, ну і злі —
Хоч зайці чомусь золотоокі
На стіні стрибають веселіш.

Чи тому і я собі зашарівся,
Загубивши сірочолим ліки дням,
Як твоє украдене: „товаришу“...
Ластівкою спурхнуло з вікна?

Ти була мені сном полум'яна Кармен,
Наших уст тільки раз була стріча,
Втім, як кводню упали тятиви рамен,
Я в Кармені пізнав Беатріче.

Оksamитом палких полуденних ночей
Твої очі попестили раз лиш —
Я гадав, що ти віями серце затчеш,
Що устами наскрізь мене спалиш.

Сторінки замикаю вогнистих поем,
Хай їх відблиск іде ще за мною —
Ти пішла у похмурий, неземний Едем
У киреї черниці сумної.

ДИМ ФАВСТА

ДІКЕНС.

1.

Морозний день дихне. І знаю, містер Піквік
Візьме циліндр і табачковий фрак
І сам погожий та румяноликий
З господи вийде на старезний тракт.
Почтар засурмить у ріжок веселий
І рушить диліжанс в Гемпшір, в Нортумберленд
Везти есквайрів грубих і дебелих,
Що їх пан Піквік кличе: gentlemen.
Оповідям в господі, добрим жартам
Сьогодні ввечорі не буде довго краю:
Це діялось мої панове в Дартмур....
(О, Англіє, в казки багатий краю!),
А завтра знов недобрий той поштар
Мене із вами, добрий пане Піквік,
Розлучить, але є і в тому чар....
Всього вам кращого бажаю, містер Піквік!

На провесні життя, в кого надій багато,
Щасливий той. Великі ці надії
Шляхетним золотом заховані в шкamatтю
Буденних прикрощів. Таємні юні мрії
Нехай вас крилять, Миколаю Нікльбі,
Коли мандруєте по щастя ви Сіндбадом.
Я певен, що колись ви матимете дім свій
І відділ в Індії і в Сіті конто з вкладом.
І ти, маленька Дорріт, вбога швачко,
Велика будеш леді, та не горда —
(Ти ж добре знаєш, як це бідним важко
В лахміття вбрати горде серце льорда...)
Бажаю вам, керманичі компаній,
Імен у золоті на пишних ясних шильдах,
А я шукатиму у льондонським тумані
Давнього друга — Деві Коперфільда.

3.

В цямриннях кам'яниць на передмісті,
У надрах вуличок фабричного кварталу,
Де дим чорнокриластий вугляного талу
В шибки шпурля свої зчорнілі вісті,
Де в злиднях є життя, мета його любити,
Де щастя клаптики жаринками цвітуть,
В конурі лихваря, в льомбарду цвілій кліті,
На біржі, де кипить безсердна ртуть,
У домі крамаря, оттім холоднім домі,
За ґратами вязниць, між клерками в суді,
Де в скрипі пер, у темінь іноді
Вбіжить пустун, грайливий сонця промінь,
При вогнищу батьківської старої хати,
Що є твердинею убогим і багатим,
Там стрінете його, — іменням серцегляда,
Що розпогоджує вам стомлене обличчя,
І слухайте його, — він завжди дасть раду,
Наш спільний приятель, старий цвіркун за пічку!

ДОН ЖУАН.

О скільки, скільки в світі є красунь
І скільки красних уст я ще не цілував,
Та хто коли всі зорі зрахував
І хто рясну злічив у полі рунь?

Усе ж мій шлях — пахкі стежки троянд,
Моїх цілунків слід кармазиновий,
Розкиданий по ложах пурпурових,
У дзвін канцон, у бренькіт сарабанд.

Щодня блідий, як заграва світанку,
Назавжди кидаю з тавром гріха коханку
І стріплюю з рапіри чорну кров,

Минаю трупа заздрісного мужа
І в опанчі жалібній піду знов
Щасливі гнізда руйнують подружжам.

ПРАГА.

Коли хочеться жити віками,
Я виходжу дивитись вночі,
Як підводяться Тинського Храму
Хмурі вежі — небес сурмачі.

Під склепінням старого будинку
Вже для мене не знайдеться тайн —
Тут на праському, древньому ринку
Отаборився знов Валленштайн.

І обличчя ховаючи в тіні,
Утиснувшись у браму, я жду —
Арбалетники Піккольоміні
Поуз мене із жартом ідуть.

І на сходах, мов сріблені брості,
Роздобувши стаєнний ліхтар,
З вартовими пощерблені кості
Сивоусий метає рейтар.

БАЗАР УВЕЧОРІ.

Як спалахнуть зіниці ліхтарень
І вдарять темінь мурів жовтим танцем,
Тут, зачакловані вертлявим крамарем,
Палають золотом гарячі помаранчі.

Замріяних каштанів повний кіш,
Вагітні виноградним гроном
Ятки зітхнуть важкі і все ясніш
Цвістимуть кулі стиглого цитрону.

Налиті груди груш, оріхів черепки,
Погожий яблук блиск, таємний посміх сливи,
Між ясирем цісарським простаки,
Між панством фіг, бананів і дактилів.

ЛІТО НА МОРАВІ.

I.

У розхвильованих житах
Мовчить знеможений полудень,
Бо шквар ще млоїть, ще не стах,
Ще студінь пе із хмарних студень.

І тихі станули століття,
Над зломи гір упав їх лук,
На винниць набренілий китяг,
На муть води, на зелень лук.

Одних дівчат безжурний посміх
Серпами крає тиші тонь,
Межу пшениць хвилюють млосні
Їх пестощі грішних долонь.

II.

Малиновіє тихий захід
На мідяних полотнах трав
І бори — синьокрилі птахи
Широко горами прослав.

Потане день. На чати стане
Бертольдів замок на горі
І питиме досхочу дзбани
Росяна ніч аж до зорі.

Ще може стукне у ворота
Гридень на втомленім коні,
Ще сонцем спалена піхота
Прийде не чуючи вже ніг,

Суворий пан не Амадіса
Звитяжний подвиг рад послухать —
Його вже ріг зове із ліса,
І кінь на вовка щулить вуха.

III.

Паннонії співуча синь дібров,
Вертлявих крамарів дідизна,
Плугатарів, веселих хліборобів
Ясна земля, людей ясних отчизна.

Де жит іржа, горбів верхівя бурі
Туман синявим кучером вперезав,
Там випив далечінь щетинами центурій
Ізнявши шолома філософ вовчий Цезар.

Там ще недавно кидав праці гвардій
Химерний кондотер на луки Австерліца
І запорошені драгуни в арієргарді
Поїли коні в Зноймі при криниці.

ЗАСУД.

Заблисне ніж жорстоких гільотин
І ката посміх вишкіриться тупо,
На ступенях собору позіхнуть роти
В юрбі роззяв, мов галиччя над трупом.

Та не впаде засудженого стогін,
Хоч зблідне мати у мигтінні кострищ
І криги серця, серця суддів строгих,
Не розібе шемінь признання гострий.

Та голова, несхитна завжди й горда,
Лиш поведе очима по юрбі
І вдарить посміхом погорди
Голоти пики, ситі і рябі!

ТИ.

Ще не ударили в розспівані тимпани
В моря індійські кораблі йдучи,
А добре знаю, що з твого я брану
Уже не вирвуся, хвилини крадучи.

Далеких мандрівок гамірні перестанки,
Де музика в гаях, дівчата як вино,
З грайною кров'ю смаглої коханки
Так мріялись мені довіллями давно...

Морцем я смілим, крамарем з Лепанта,
Що піниться життям, хоч келихом черпай! —
Зривав сміху дівочого серпанки,
Приказуючи тихо, владно лиш — кохай!

Не підуть по морях мої вже бригантини,
Могутніми грудьми не випну я вітрил;
До тебе прикував я мрійні каватини
І доторк вій твоїх мені миліший крил!

СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКЕ.

Лепанта золото, Тунісу жовту горяч
І тьмянний гай оливкової Крети
Не віддасте, мужі суворі моря,
За ясну дзвінкість стиглого сонету.

Так любо краяти вогнем габу півночі,
На сонний галіот ударивши знечевя
І чути гострі жарти серед морців,
Коли розділюють рекіни крамареві.

Та в абордажу гук і в гомін бою,
Коли зайде залізо на залізо,
Коли керма зудариться з кермою,
І злих рапір жало їдке та хиже

Почмарілим дає поганцям гарту, —
Нема такого, щоб давав так щедро
Шляхетну кров і сталь дзвінкого жарту,
Як Мігуель Сервантес Сааведра!

БАЙДА ВИШНЕВЕЦЬКИЙ.

Московії чолами бють царі,
Йому, Господарю на Буджаку, Мультаках,
Хіба ж не славлять піснею гетьмана
В степах Молдавії манрdivні гусярі?

І генуеські морці до зорі
Ведуть оповіді про Байду біля дзбана,
Що перла Понту, красна Роксоляна,
Його визорує в Сераї, на горі!

Чайми вахляр холодить горно моря
І беться вал у браму Едікулу,
Його вартує вірним псом фелюка,

Щоб не простяг руки із Подніпровя,
Щоб не впялась у серце Істамбулу
Стріла співуча з Байдиного лука!

ПРОЩА ДО ПАРИЖА

ПАРТІЯ ПІКЕТУ.

Поручник гармаш Бонапарте
Грає із Долею в карти.
Темні є карти у Долі в руках,
Доля химерна стара і гидка.

Поручник гармаш Бонапарте
Грає в відкриті карти:
— Козир-Хоробрість — каже він Долі —
Вам невідоме це гасло Волі,

Карти мої три дами зальотні,
Любки зрадливі, але шляхотні,
Перша — Франція, друга — Слава,
Третя — Війна, моя пані ласкава.

Доля рече посміхаючись — пас!
Поручник у відповідь гречно їй — раз!
І блиском очей повертає багнет
На ключ до Тульону, на форт Егієт.

ХРЕСТОНОСЦІ.

Брязчать мечі чотками оповиті,
Піднятих заборол іскриться ясна мідь,
І рвуться коні в путь, збиваючи копита,
Мов розірвати хочуть темну світа кліть.

І день жагтить. На дзвінкість древніх площ
Впаде яса лицарських сурм лунких
І рушать лави в даль, у шквирю, шквар і дощ —
Суворі і палкі, нерівні і стрункі.

Хтось молитовно руки над юрбою звів
І палахкоче в подвигу закохане чоло,
Що вкоїться лише в святій землі,
В Йордані зачернувши свій шолом!

ПІЗАРРОВІ ТОВАРИШІ.

Нам надокучили пороги цих осель,
Не любі нам пісні колись кохані,
У хижах віє нудою пустель
Тягучим дням кінці тут довгождані.

Ми пишноцвітих прагнем островів,
Шляху далекого злеліяного в мрії,
Де янтаревий мед тече із стовбурів,
Де гаю тьмяного сплелись зелені вії.

Там роси ранками як краплі золоті
На пелюстках тюльпанів мерехкочуть
І на ногах танечниць молодих
Мідяні змії кільцями брязкочуть.

Там біля входу в таємничий храм
Лежать лінів, злотогриві леви
І чинять суд підвладним племенам
На самоцвітних ложах королеви.

Обійми їх — жаска, повільна смерть,
Уста їх — келихи отруйних почастунків,
Самі згарають іскрами ущерт
Розжеврюючи ватри поцілунків...

Так швидше в океан! Хай керма каравел
Дере, кігтями срібний гребінь хвилі,
Нехай південний вітер розірве
Нам горді прапори — вітрила огнекрилі!

ПОРТРЕТ КОНДОТІЄРА.

Гранених наручнів сталеві перстні,
Закутих голенів пругасті обручі,
Одна рука на сталі плит наперсних
А друга сперлась важко на мечі.

В які краї, яким панам найметься
Цей обосічний меч, пощерблений в боях,
Чиїм гербом позначиться цей ретязь,
Що на бедрі стягає рукоять?

Ті щелепи залізні Коллеоне,
Ті хмурі очі чорного Гаквуда
Перетинають блиски хижих воєн,
Що вже спалахують над обріями рудо.

І вже затягують на панцирі свій ремінь
І вже дуднять комонні перехрестям:
Франческо Сфорца став у срібне стремя
І підійняв причілля Малятеста.

Поетів серце дано кондотерам:
Палюче полум'я і кригу скутих вод;
Для них — мое лицарське романсеро,
Мечів їх брязкоту — напружений рапсод!

З „ПІСНІ ПРО РОНСЕВАЛЯ“.

...Де пращі напнуто меткі і пружкі,
Де посвист палкий арбалета,
Де зустрічі коней закутих важкі,
Де мязнів напружених сплети;

Де смертями стріли калені дзижчать,
Де спис розторощує бедра,
Де в мужній руці не дрігне рукоять,
Поштовхи даруючи щедро;

Де панцирі тванню вдаряють у твань,
Де броня заходить на броню,
Там, яр Ронсевалю, — Франконії грань
Хоробре лицарство боронить.

О, лицаря тіло, марна оболону,
Убога земна шкаралуше,
Ти серця не вдержиш вмірання полоном,
Бо серце твоє єневміруще!

Бо серце твоє невміруще!
Ширяє незломне і хиже,
У храму стрункого позичивши крила
Таке як і крила із спижу!

І що йому лячне хрипіння грудей
І що йому муки конання,
Бо найде без тіла те серце тверде
Дорогу і горде зродання.

І що йому зрошен кровю земля,
І кровю налиті світанки —
Воно тільки савить свого короля
І бога суворого Франків!

ВЕРСАЛЬ РОКУ БОЖОГО 1746.

Панна Люїза ле Брюн Донтевіль,
Що в любовому брані держить Люневіль
І в пана Люї, шалапута Версаю,
В огні мадригалів що вечора сяє,
— Хто кавалер цей, — нароком рече,
У синій киреї, при боці з мечем,
З виду красунь, але завжди суворий,
Чи не воліє військові табори,
Мариво бою і гуркіт гармат,
Над золото й люстри блискучих палат?
Він бризки своїх коронкових манжетів,
Ніколи не кине у вир менуетів,
Зальотній маркізі в маніжний вахляр
Не впише поеми про серця пожар.
Скажіть же, вашмосте, хто є отой лицар
І що в камяному таїть він обличчі,
Чому ж він у посміху тугу закув
І чом не розкаже нікому яку?“
— „Це витязь із Фляндрії ратей кривавих,
Під Монсом, Намюром добув собі слави —
І зір нетутешніх соколів злелів,
Григорій Граф Орлик — нащадок орлів“.

ВЕРШНИКИ ЧОРНОГО ПРИНЦА.

Вороги лежучи на щитах
Нас благанням про ласку не сердять,
Ми не знаєм, що зветься жах,
І не знаємо ми милосердя!

Нам — похмурих, палким і блідим,
Нам — народженим тільки для ратей,
Де ще кидати попіл і дим
Та із сідел кого вибивати?

Бо не ржавіти звикли мечі,
І на конях баских, бистроногих,
Нам не треба у бій ідучи
Золоті закривать остроги.

Нашу руку вже знають усі —
В ім'я Господа Бога та Англії
Черепи ми ще крешем з Кресі,
В чорних панцирях кінні янголи!

ЗМОВНИКИ.

У тихім мороці старого підземля
Снують мов нетлі, кажани почварні,
І по кутах, по павунчастих стелях
Чудні їх тіней танки незугарні.

Непевні кожному тут тягнуться години
На кожного пантрує диба ката
Бо є однакові у ночах горобиних
Присяги кровні зрадника і брата.

Та мудрість в шепоті глухим зміїться:
Знечевя смерть і бунту хижий рокіт
Ховає прірвою холодною зіниця
І руки криють смілі та жорстокі.

І чим їм усміхи красуні Фіяметти
І чим поетові сирвенти і балляди,
Коли отрутою не дишуть, як стилети,
І не жагтять гадючим жалом зради!

Тому, кохай, поете, сталь кинжалу,
Лелій з леліями у серці мандрагори,
Коли із змовою одним палаєш шалом
І слово кидаєш надхнення і суворе!

А в катівні, де тіла з духом герць,
Сказати вмій: Терпімо, Джіроламо!
Хоч прикра і терпка нам нині смерть,
Прийдешніх хвал її солодкість славмо!

DOLCE STIL NUOVO

Нехай одні брязчать мечами слави,
Хай інші мас кермують грізний вал —
Мені не любий їх бенкетів шал,
Не прагненням шкарлат і злогоглави.

Непевні друзі — бурі площ лукавих:
У мить, як вщухне черні п'яний пал,
Вершить героїв давніх тризну хвал,
Прийде новий, із гаслом змов кривавих.

Лиш слова міць не знає що є тлінь,
І лик бронзовий гордого поета,
Не скинуть з цоколів наємника брабанти,

Так Гвельфів, Гібеллінів стліла тінь,
Забули Борджіїв, а сталь сонета
Усе пала іменням строгим Данте!

Сонце всього сонця

НА ПОЛІ АВСТЕРЛІЦА.

Le soleil se leva radieux...

(З бюлетину Великої Армії. 5, XII. 1805).

Зійди, сліпуче сонце Австерліца,
Проміннозоре, ясно зажеврій,
Орли на прапорах горіть, на ладівницях
Багнетів сірий лісе, рожевій!

О, сонце Сирії, шафарю Монтенотте,
Світило Мантуї, Арколе і Бассано,
Ти срібноуздій засурми кінноті,
Ти чепраки побий їй басаманом!

Він повернув обличчя-блискавицю,
Це Сонце! Гвардії здригнулись лави,
Була коротка і блискуча мить ця,
Бо це цілунок був закоханої слави!

І плахтами полків і прапорами тьмяно
Упала армія на сині крила лану,
О, сонце грізне, сонце полум'яне,
Тобі лиш Цезарям світити нині дано!

ПРАЩУРАМ, ЩО ЛЯГЛИ НА КОСОВІМ ПОЛІ.

Заздрю вам, пращурі, міді,
Ваших грудей навсонні,
Заздрю сап'янових сідел
І диких коней воронних!

Ваших жорстоких воєн,
Шляхів ваших заздрю темних,
Де ви нападали розбоєм
На гарби з крамом гаремним.

Заздрю вам п'яних бенкетів,
Золота вин кипучих,
Розкоші драних наметів
І ваших коханок жагучих!

КІТ.

Живем високо і убого,
Два друзі — я і Матіфас,
І на Монмартр іде дорога
Зірок, що ринуть поуз нас.

В вікні — безмовна мудрість ночі
І понад містом тихий нів —
Від нього Матіфаса очі
Стають зелені і чудні.

Нас на бенкет ніде не просять,
А ми не просимо й собі,
Лиш іноді приходить в гості
До нас старий, кульгавий біс.

Його розважуємо віршем,
Старим частуємо вином —
У віршах знає він, що гірше,
Вина ж — не ужива давно.

А так — ми живемо в спокої,
В кімнаті завжди двоє нас,
Два вірні друзі: я й зо мною
Мій кіт пругастий Матіфас.

НА ПЛОЩІ СВ. АВГУСТИНА.

Меч спалахнув у руці богомданий,
Чорного року об'явлено чудо —
Крицею панциря сковані груди
Панни Невинної, Лицаря-Панни.

Бог на коня посадив їм дівча те,
Стало, мов муж, у стременах надхнення;
...Бісова любка, чортиця мерзенна —
— Хтось опівночі нашіптував чатам.

Речі даремні. Мов божий знак кари,
Панцирна панна ясного видіння
Сходить, полками доводячи, кінно
В ринь голубину старої Льоари.

ЗУСТРІЧ.

У ніч запечену над Сеною багряно,
Коли до берега припадуть, мов відьми,
Зіниці брам, прихмурюючи тьмяно
Кварталу темного задумані дома,

З кокардою на чорнім капелюсі
З тростинкою у пещеній руці
Дідка кумедного зустрінути я мушу,
Що тут гуляє завжди уночі.

А що (всміхається всім чемно і лукаво)
Віки ідуть і їх хода лунка,
Та все здійсмається у мариві криваво
Моя конструкція нехибна і струнка.

Йому у відповідь несміло я „d'accord“...
І так гутірку любо ми плетем,
Поки праворуч, просто на Конкорд,
Дідок не зверне — доктор Гільотен.

напис

МАРІЯ БАШКИРЦЕВА.

Молитва проста і одна: — О, Боже, слави!
Тієї слави — бурі в ніч німу,
Тієї слави, що мечем кривавим
Впаде в юрби схвильованую муть!

І їй — юрбі, ненависній, як темінь,
Поблідних уст ралець тремкий жбурне,
Щоб лиш на мить, на ганчірках-знаменах
Імя її підняла багряне.

Творить, як кат, — похмуро, нещадимо,
Любови прагнучи — нікого не любить,
О, звідкіля взялась душа ця одержима,
Що в ній, химерній, втілилась на мить?

Їй краще б відьмою на кострищі сконати
З імям діавола на сціпнених устах,
Чи вождом-дівою на чолі ратей
Устатъ жаскій, як кара і як мста!

Либонь здрігнулася б на майдані голота,
Коли б її різьбленна голова,
На кармазин упавши ешафота,
Смагнула б посміхом, по смерті ще жива.

Недобрий Бог із полум'я дав душу,
Та не палити, а згоріти в ній
В жазі, у гордості, в гріховності й спокусі,
Отій душі — вогненній купині.

Кругом раби, гугняві, тупорилі,
А там, де казкою найкраща із країн —
Годовані „полтавські крокодили“
Ліниво сплять у холодку руїн.

Це не вона — батьківщина заклята,
Що кінь по ній Мазепу волочив;
Сама, до стремена наїздника припнята,
Про помсту марить, з болю ячучи...

Проте дарма! Згоріла нудно й тихо
І лиш душа, хоч раз тепер вільна,
Зірвалась радісна, крилата, наче вихор,
Щоб знов ширять у хмурих давнинах.

В заулках давнього Латинського Кварталу,
Душе причинна, вчора я зустрів
Чи не тебе, що тут колись палала,
Чи ж не тобі вклонився я — сестрі?

В ЛЮКСЕМБУРСЬКОМУ ГОРОДІ.

З гаю святого вийшли горді королеви,
У фалдах їхніх шат застигли блиски слави,
І, на ралець своїм владаркам, квітний келих
Під стопи кинуло їм місто синьоглаве —
Предивний сад.

Тут сторожем поліття сиві
Над золотим чатують плесом водограю,
Де кораблі свої хлопята пустотливі
На хвилі гребінь з леготом пускають.
Черга бігу годин — цвістимуть тюліпани,
Як нині — завтра осінь зловить шепіт кроків
І з хлопців виростуть сміливі капітани,
Плавби далекої стерничі гостроокі...
Лиш нам, сновидам, без кінця полон цей
Химер чудесних, мрій і туг вигнання,
Лиш нам стрічать щодня чуже і горде сонце
На лаві мармурній задумавшись світанням.
Лиш нам, чекаючи на вість чудну й коштовну,
Що у степах колись спурхне вогнем нагана,
Немов чотки перебирати молитовно
Щодня в саду оцьому вірші Дарагана.

МЕТРО В 5 ГОДИН.

Тунелю клацне хижа челюсть,
Проріжуться акул-вагонів очі
І клин рейок розпоре скелю,
Що зойк луни у темряву поточить.

Немає неба. Морок черев
Потвор, що ссуть солодкий пах мазута —
У їх нутро щодня сіряві черви
Повзуть потоками по ступінях і скрутах.

Ще іноді — окраєць сині
Зальотні очі принесуть з собою,
А так — байдуже в темінь ринуть
Погаслі очі, пірвані юрбою.

Лиш інколи, мов зустріч іскор,
Тупа ненависть блисне — ніж затрутий —
І бачиться: регоче кат-хлопчисько
На риштуваннях хижої споруди...

І на майдан, з залізних пащ і нір
Підземна вальниця вижбурює свій клекіт
І лижуть знов старині Тюільрі
Її захоплень марива далекі.

НАСЛІДУВАННЯ Ф. ВІЙОНА.

I.

Я — ледар у Господа Бога,
(Вік на працю короткий мій),
Вічно мелива жорна важкого
Обертаю — химер і мрій.

Подаруй мені, Пане, неділі, —
Їх відмолять за мене попи;
В них одії і душі білі,
А свого я, нікчема, пропив.

У гурті приятелів непевних,
У господах при чарі вина.
Починаю верзти знечевя
Божевільних віршів вчення.

І юрба мене слуха притихла,
Горлорізів, злодюг і повій,
Бо товариш і брат для них я,
Наймудріший за всіх вітій.

І, воістину, є це свято
Слів у бруді темних корчем,
Свято в гріху почате —
Слова бунтарських поем.

II.

Ми кишили у башті, мов черви,
Бунтарі, богохульці, злодії,
Ланцюги волочили не вперве,
Ті, що жили за гроші повії.

Для суддів три калитки цекинів
Ждав від Бога купець із Леванта, —
Відкупитись від смерти хотів він:
Десять месс обіцяв черевань той.

І гульвіса від самого рана,
Бився в мур головою і плакав,
Всі гріхи і грішки визнавав нам,
Так боявся вмірати, сарака!

А убийник з обличчям бичачим
Кликав чорта, зирнувши крізь ґрати:
Ката хвацького й мотуз добрячий,
Подаруй хоч цей раз мені, брате!

Я ж — на мурі вишкрябував вірша
І для себе благав лиш одного,
Щоб не дурень судив мене й вішав,
Я про те просив чорта і Бога.

✓ МУМІЯ.

Срібним серпом між левадами Ніль
І місяць жолобить на березі камінь,
Хто ти, дивна, скажи мені,
З дрібними стіпками?

Шестокрили багряні — вартують династії,
Пе пійло пшеничне посвячений бик,
На рамена — проміння тремкі запястя
Приносять вірні раби.

Фарбованих брів торкнувся і стах,
Хтось, що увесь — полум'я,
Посміхом стигли кам'яні уста
Богові Ра — птахочолому.

ЕПІТАФІЯ.

Чужинче, стій! Лежить тут бакалявр,
Що років з двадцять знав його Сонгород,
Для сонгородців справжній брев'яр
Був твір його — новітня Мандрагора.

Немов жучок сідав то тут, то там,
І куцим левицом бурчав жучок пикатий,
Коли вдалось йому, на славу віслюкам,
З чужих трактатів вигризти цитату.

Був проти черні, (як вона не з ним;
А як із ним — тоді осанна черні!),
Народу друг — ганьбив плюгавий Рим
І в Рим ходив (звичайно в чорні двері).

Метав громи на п'яних, жерунів,
А сам кохався в їжі подостатком,
Та всеж волів, ще більш, ніж каплунів,
Літературну млявеньку салатку.

Шляхетний лицар, гордовитий дух,
Любив лежачих вдарити ногою
І часто ремесла в сидух
Він позичав, стаючи до двобою.

І, певний вчености своїх великих слів,
Задумав блиснути і на чужині хижо
І ось із рідного заулка на ослі
Наш бакалявр подався — до Парижу.

Прибив тут тези і зібрав народ
Але, hélas, на сміх усій окрузі,
Вертайсь, — йому сказали, — в Сонгород,
Твоя Америка давно відкрита, друже!

І в рідне гетто повернувся знов
Наш бакалявр, бо тут, о раббі —
В диспуті рівного нема тобі давно,
Нема давно, великий, славний раббі!

Та відтоді сердитий став (на осінь
Всі, бачте, мухи робляться лютіш).
А особливо, як якийсь мерзотник
Йому облесливо нагадує Париж.

У славі вмер Мімоза — бакалявр,
Трибун, теольог, воїн і поет,
І від численних філістерських лав
Йому на гріб поставили букет...

Напис збоку рукою незнайомого:
„Оттак химерний вік наш, друже,
багатий був на жабурів, що луснули,

надувшись!

СУРМИ

НАРОДЖЕННЯ ВЕЛИКОГО.

Напереломі — кволий рух дрібнот
І стукіт лобиків вузьких об мур століття,
Юрби хвильовище, коханки лихоліття,
Приносить год, великий чорний год.

Ночами — копита дуднять тривоги,
Голодний камінь бруку прагне їжі,
Багрянні місяці на сонце виють хижі
І люди моляться тоді до Бога.

Автім приходить з мідяним чолом
Поет, різник, філософ чи маляр,
Іде крізь ліс піднесених долонь
Метаючи, як ратища, важкі слова,
Що ставлять голови сторчма на бичий карк,
Слова — права.

І прапором домів горить поріг
І сурми вулиць небо рвуть габове:
Пливуть у нів душним затоном крови
Нові топографи незнаних ще доріг.

ЖИТОМИРСЬКА ВЕСНА.

Іскорость припадав за чатинником чатою,
На рейках вовчуром гарчав бронепотяг
І на Київ, на Київ поржавілі гармати
На волах круторогих тягли по болоті.
Гімназист біля юзу вистукував спішно накази:
Фронт північний схід — крапка і риска — наступ,
І в садку при будинку моєї старої гімназії
Гайдамаки осторожили коні на Любар і Хвастів.
І гризли, як древле, їх коні узду харалужну,
Вчувши сурму і вологість весняної далі
І в мотузяних стременах ставав чорнявий бун-
[чужний
Майбутніх імперій шляхи виглядаючи в синьому
[талі!

А за ними гвардії босої лави тиснулись невпинно—
Селян із Славути, з Лісистих Лушн і з Олевська
І, мов дики, здіймали багнетами гостру щітину,
Коли батько вітав їх снагу, їх усміхнений батько
[Грушевський.

Там у гострому вітрі, мов стяг боевий над пол-
[ками,

Його борода колихалась і рвалась сріблиста,
Наче волхов чудний і страшний соколами
Він пісні-куріні випускав із долоні за місто.

На бруку, де бігли струмки, нам, неспокійним
[Галчатам,
Що тікали під кулі крадькома із тихого дому,
Видавалось, коли пролітала над містом граната,
Що стріпнув давниною старий, сивоглавий

[Житомир
Нам грязюкою хляпали авта вантажні в обличчя,
Ми за відділом бігли на міст, за ріку, за заставу,
І старшому братові бігла вже кров по вилицях,
Кров палка й молода, та перша кров за державу.
І волинські поля мерехтіли просторами прерій,
Нам хотілось туди, де пригоди чудні й таємничі,
О, візьміте! просились і ми у сотень і співучих
[Батерій,

...Куди там, малий! — та ж за тебе рушниця
[утричі!

І ген, на шосі за рікою, де стали рядками іви,
Ми вертались, минувши чоту кулеметню останню,
І греміла шосою на Київ, на Київ, на Київ!
Із серцями й гарматами нашими провесна буйна
[й рання.

НАД РЕНОМ.

Стихли дуби, похилившись в столітній утомі,
Стяг малиновий світанків лопоче над ними,
Гордого дня, що над лісом підводиться синім,
Дня молодечого прапор — палаючий промінь.

І лави стрункої угору підняті правиці
Спрагненим землям накликають зливи і бурі
І сіють їй бурі вожди одержимі, похмури,
Тіні метаючи крил на шеломах шуліччі.

Пригорщі золота, з рік голубинних добути,
Кинено чолам і щелепам вирядів юних

І котяться лісом синяві невкоєні луни
Рогів бойових, що ревуть у залізо закуті.

Сило відвічна, сило крем'яна Германії!

Вином із блакитної кінви твоєї п'яніти,
Вітер любови твій гострий, розгніваний вітер
Слухати грому твоїх ораторів-повстаннів...

Дне, понад містом швидкий, не спішися із

[сконом —

Ти бо ніколи, ніколи, дзвінкіших поем

Від кресаних цвяхом чобіт штурмових

[батальонів

Вже не почувеш, залізний, задимлений дне!

Слаблю камяність чола і граніт нетремкої руки,
Вривану мову — чергу безупинну набоїв,
Льоти думок і удари наказів прудкі,
Слаблю самотний, загублений десь між юрбою.
Бо солодко чути, як в тихому голосі родиться
[мідь,

Як рівно і гостро відстукує серце у грудях:
О, Цезарі горді, о, конунґи дикі, грядіть, —
Земля тільки вам слід випалює віщо і рудо!

У МАЙБУТНІЙ ВІЙНІ.

Святославу Гординському

Їм — бризанти далекобийних
Край обернуть у пустку криваву,
Та проречено раз, що у війнах
Є заліза суворе право!

Їм — атаки хльоропікринів
Роздиратимуть струпами тіло,
Та сконають, не ждучи на зміни,
При зенітних своїх скорострілах.

Їм — в затопленій субмарині,
У зеленого моря полоні,
Щоб ескадра не стала на міні
Буде думка єдина при сконі.

Їм — що ринуть крізь морок і хвищу,
Наче янголи-вершники в хмарах,
Перестрілені крила просвищать
Епопею про смерть Ікара.

Їм — шпіонам під муром цегляним,
Не завяжуть очей при розстрілах, —
Вони з гаслом умруть полумяним
На затятих устах побілілих.

І на терня іржавого дроту,
В ореолі гранат і шрапнелів,
Понесе на багнетах піхота
Романсеро сірих шинелів.

І дреднавт із проламаним боком
Радієвими хвилями рапорт
Перешле, що лопоче високо
Непохитний імперії прапор!

АВІАТОРИ.

Де Челюскін, де Конго, де Гобі,
Де Атлантика гострі вітри,
Там лягли їх шляхи шафірові
Переміряні розтином крил.

Не для них, сталекрилих кондорів,
Тяготінь обчисляли права,
Їх сталевोї волі моторів
На землі ще ніхто не скував!

Бо заобрійних синяв кордони
Їх розбила пропелера грань
І, мов кігті шулік, елерони
Розпанахали темінь світань.

Їх не в мороці пещене чоло,
Їх у сонці злеліяв Дедадь,
Вони в прірвах блакиті свій шолом
Зачерпнули, штурмуючи даль.

Де не клекіт вірлиних дозорів,
Де не хмар діамантовий кряж,
Повертає рука командорів
Самолета стрункий фюзеляж.

А на смерть не гремлять їм фанфари,
Тільки моря запінений вал
Пророкоче салюти у хмари,
Хуртовинами бючи причал.

Бо на лети не крилив ніхто їх —
Ані чернь, ані цар, ані бог,
Самі владу над даллю, Герої,
Узяли без вагань і тривоґ!

ПОМСТА.

Благословенна будь, о, спраго грішна помсти
Що в серці жеврієш, немов троянда чорна,
Повік ти мудрістю предивною, не злом ти,
Повік змаганнями кермуєш непоборно.

Терпкий той цвіт — леговище гадюки,
Та міць незміряна затаєна у жалах —
Молімось дням, коли дадуть нам руки
Вино затроєне зірницями кинджала,

Коли здригнеться друг і зблідне любка мила,
Що стільки літ носили в грудях зраду,
І сконом ворог шарпаний безсило
Востанне кліпне лютим оком гада.

В хвилину ту, коли жона неvtішна
Прокльоном местника за марами спомяне,
Благословенна будь, о, помсти спраго грішна,
Зміїний цвіте мій, у чорному багрянйй!

ЄВАНГЕЛИЧНЕ.

Хай дивиться лиш той, хто має очі,
Хай слухає лиш той, хто має вуха,
Горі серця, горі, великі духом,
Находять дні розгнівані й пророчі.

На взгір'ї вершники — знамена божих кар,
Рудими кіньми топчуть стиглі ниви,
Раба і пана, князя й мужика
Єднає жах перед незнаним дивом.

Жебручі смілости — той час не ваш
Жебручі гордості — той час не ваш:

Ось поспіша в долини, на розпуття,
Шляхом закуреним, керманич бур і гроз
З мечем ясным, у лати весь закутий,
На чолі вершників усміхнений Христос.

З М І С Т

	стор.
Із провісних співів	7
Романтика	8
З „Горобиних ночей“	9
Прольог до поеми	11
Балляда	13
То з Ромодану шлях	15
Памяти Олени Пчілки	16
Ця віршована третя весна	17
Іст коралі	18
Примітиви	19
Опівночі	21
Кавалерійськими атаками	22
Другому вікну п'ятнацятки	23
Ти була мені сном	24
Дікенс	27
Дон Жуан	30
Прага	31
Базар увечорі	32
Літо на Мораві	33
Засуд	35
Ти	36
Середземноморське	37
Байда Вишневецький	38

	стор.
Партія пікету	41
Хрестоносці	42
Пізаррові товариші	43
Портрет Кондомієра	44
З „Пісні про Ронсеваля“	45
Версаль року Божого 1746	46
Вершники чорного принца	47
Змовники	49
Dolce stil nuovo	50
На полі Австерліца	51
Пращурам, що лягли на Косовім Полі	52
Кіт	53
На площі Св. Августина	54
Зустріч	55
Марія Башкирцева	56
В Люксембурському Городі	58
Метро в 5 годин	59
Наслідування Ф. Війона	60
Мумія	62
Епітафія	63
Народження великого	67
Житомирська весна	68
Над Реном	70
У майбутній війні	72
Авіатори	74
Помста	76
Євангеличне	77

(1р.50к)

2, 31
(1986)

2883

І.А.

4483

ЮРІЙ
КОСАЧ

ПОЕЗІЯ

